
Spis treści

Informacje o autorach	iii
Wykaz akronimów	xxv
Przedmowa	xxvii
Zagadnienia wprowadzające	1
1. Zasady prawa materialnego Unii Europejskiej (<i>Anna Zarwidzka-Łojek</i>)	1
1.1. Pojęcie i ewolucja rynku wewnętrznego	1
1.2. Zasada niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową jako podstawa rynku wewnętrznego	2
1.3. Harmonizacja prawa i zasada wzajemnego uznania	4
1.4. Rola Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w kształtowaniu rynku wewnętrznego	7
2. Zakres obowiązywania i stosowania prawa materialnego Unii Europejskiej (<i>Robert Grzeszczak</i>)	9
2.1. Uwagi ogólne	9
2.2. Sprawy unijne i sprawy wewnętrzne – różne standardy	9
2.3. Zakres terytorialny obowiązywania prawa UE (<i>ratione loci</i>)	12
2.4. Zakres obowiązywania <i>ratione materiae</i>	16
2.5. Zakres obowiązywania <i>ratione personae</i>	17
2.6. Zakres obowiązywania <i>ratione temporis</i>	19

Część I. Swoboda przepływu towarów	21
Rozdział 1. Unia celna. Zakaz opodatkowania dyskryminacyjnego i protekcjonistycznego (Bartłomiej Nowak, Anna Pudło)	23
1.1. Wprowadzenie. Definicja unii celnej i towaru	23
1.2. Pochodzenie towaru	26
1.3. Zakaz ceł i opłat o skutku równoważnym	29
1.3.1 Pojęcie cła	29
1.3.2 Pojęcie opłaty o skutku równoważnym do cła	29
1.3.3. Opłata niebędąca opłatą o skutku równoważnym do cła	30
1.3.4. Roszczenie o zwrot opłat pobranych niezgodnie z prawem Unii Europejskiej	31
1.4. Zakaz opodatkowania dyskryminacyjnego i protekcjonistycznego	32
Rozdział 2. Zakaz ograniczeń ilościowych i środków o skutku równoważnym (Patrycja Dąbrowska-Kłosińska, Ewa Gromnicka)	37
2.1. Wprowadzenie	37
2.1.1. Integracja negatywna a integracja pozytywna rynków krajowych w UE	37
2.1.2. Zakres harmonizacji prawa krajowego a stosowanie art. 34–36 TFUE	40
2.1.3. Element transgraniczny w swobodzie przepływu towarów	41
2.2. Zakres zastosowania art. 34–36 TFUE	42
2.2.1. Zakres podmiotowy – adresaci norm prawnych	42
2.2.2. Zakres przedmiotowy – zakazane działania i zaniechania	43
2.3. Zakaz ograniczeń ilościowych w imporcie i środków o skutku równoważnym	45
2.3.1. Pojęcie ograniczenia ilościowego („OIL”)	46
2.3.2. Pojęcie środka o skutku równoważnym do ograniczenia ilościowego („ŚOR”)	46
2.3.3. Formuła Dassonville	48
2.3.4. Przykłady praktyczne ŚOR z orzecznictwa sądów unijnych	51
2.4. Usprawiedliwianie ograniczeń krajowych na podstawie art. 36 TFUE	52
2.4.1. Moralność publiczna	54
2.4.2. Porządek publiczny	55
2.4.3. Bezpieczeństwo publiczne	55
2.4.4. Ochrona zdrowia i życia ludzi, roślin i zwierząt	56
2.4.5. Ochrona krajowych dóbr kultury	58
2.4.6. Ochrona własności przemysłowej i handlowej	59
2.5. Zakaz stosowania środków o skutku równoważnym do ograniczeń ilościowych – formuła Cassis de Dijon i jej znaczenie	62

2.5.1. Wyrok w sprawie Cassis de Dijon	63
2.5.2. Doktryna wymogów koniecznych (imperatywnych, nadrzędnych)	64
2.5.3. Nowa praktyka orzecznicza sądów unijnych	66
2.6. Zakaz stosowania środków o skutku równoważnym do ograniczeń ilościowych – formuła Keck i jej znaczenie	68
2.6.1. Wyrok w sprawie Keck & Mithouard	68
2.6.2. Znaczenie formuły Keck	69
2.7. Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE post-Keck oraz aktualne tendencje w wyrokach dotyczących swobody przepływu towarów	72
2.7.1. Ewolucja formuły Keck i jej zastosowanie w orzecznictwie	73
2.7.2. Zasada dostępu do rynku jako czynnik decydujący w definiowaniu środka o skutku równoważnym do ograniczeń ilościowych (ŚOR)	76
2.7.2.1. Regulacje krajowe dotyczące warunków produkcji towarów	77
2.7.2.2. Regulacje krajowe dotyczące ograniczenia sposobu użycia towarów	78
2.7.3. Podsumowanie – aktualna interpretacja ŚOR na tle stosowania art. 34 TFUE przez TSUE	79
2.7.4. Tabele podsumowujące interpretację art. 34 i 36 TFUE w orzecznictwie TSUE	80
2.7.5. Swoboda przepływu towarów a prawa podstawowe chronione w prawie krajowym	81
2.8. Zakaz ograniczeń ilościowych i środków o skutku równoważnym do ograniczeń ilościowych w eksporcie	84
2.9. Podsumowanie	86

Część II. Swoboda przepływu pracowników

Rozdział 1. Pojęcie, cele, terytorialny zasięg i podstawy prawne swobody przepływu pracowników w Unii Europejskiej

(Zbigniew Hajn)	91
1.1. Pojęcie swobodnego przepływu pracowników	91
1.1.1. Regulacja	91
1.1.2. Istota swobodnego przepływu pracowników	92
1.1.3. Swobodny przepływ pracowników a swoboda przepływu osób i obywatelstwo Unii	92
1.1.4. Podstawowy charakter swobody przepływu pracowników	94
1.2. Cele swobodnego przepływu pracowników	96
1.3. Zasięg terytorialny swobody przepływu pracowników	97

1.4. Podstawy prawne swobodnego przepływu pracowników	98
1.4.1. Charakter przepisów	98
1.4.2. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej	98
1.4.4. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej	100
1.4.5. Prawo pochodne	101

Rozdział 2. Osoby uprawnione do korzystania ze swobody przepływu pracowników (*Dagmara Skupień*)

2.1. Krąg uprawnionych	103
2.2. Pojęcie pracownika	104
2.2.1. Potrzeba autonomicznej definicji	104
2.2.2. Przestanki uznania za pracownika	105
2.2.3. Status pracownika przed nawiązaniem stosunku pracy i po jego ustaniu	110
2.2.4. Ponadnarodowy aspekt swobody przepływu pracowników	111
2.3. Pojęcie członka rodziny pracownika	112
2.3.1. Regulacja	112
2.3.2. Pojęcie współmałżonka oraz zarejestrowanego partnera	112
2.3.3. Zstępni i wstępni jako członkowie rodziny pracownika	113
2.3.4. Inni członkowie rodziny	114

Rozdział 3. Zakres przedmiotowy swobodnego przepływu pracowników (*Anna Czaplińska*)

3.1. Uwagi wstępne	117
3.2. Prawo do korzystania z ofert pracy	118
3.3. Prawo swobodnego przemieszczania się na terytorium państw członkowskich	119
3.4. Pobyt pracownika migrującego w państwie członkowskim	123
3.4.1. Uwagi ogólne	123
3.4.2. Prawo pobytu	124
3.4.3. Prawo stałego pobytu	126
3.4.4. Prawa pracowników związane z zatrudnieniem i pobytem w innym państwie członkowskim	128
3.5. Prawa członków rodziny	130

Rozdział 4. Dopuszczalne ograniczenia swobody przepływu pracowników (*Monika Smusz-Kulesza*)

4.1. Regulacja prawna	135
4.2. Rodzaje i przedmiot ograniczeń	136
4.2.1. Ograniczenia uzasadnione względami porządku, bezpieczeństwa i zdrowia publicznego	136

4.2.2. Ochrona przed wydaleniem	140
4.2.3. Wyłączenie zatrudnienia w administracji publicznej	141

Rozdział 5. Równość traktowania (zakaz dyskryminacji)

w zakresie zatrudnienia (Leszek Mitrus)	145
5.1. Regulacja i charakterystyka zakazu dyskryminacji pracowników migrujących	145
5.1.1. Zakres regulacji	145
5.1.2. Charakterystyka zakazu dyskryminacji pracowników migrujących	146
5.2. Zakres zakazu dyskryminacji pracowników migrujących	147
5.2.1. Uwagi wstępne	147
5.2.2. Zakres podmiotowy	148
5.2.2.1. Pracownicy, osoby poszukujące zatrudnienia i byli pracownicy	148
5.2.2.2. Problem „dyskryminacji odwrotnej”	149
5.2.3. Zakres przedmiotowy	151
5.2.3.1. Podejmowanie zatrudnienia	151
5.2.3.2. Warunki zatrudnienia	152
5.3. Dyskryminacja bezpośrednia	153
5.4. Dyskryminacja pośrednia	154
5.5. Środki utrudniające swobodę przemieszczania się pracowników	155
5.5.1. Definicja środków utrudniających swobodę przemieszczania się pracowników	155
5.5.2. Przykłady środków utrudniających swobodę przemieszczania się pracowników	156
5.6. Uzasadnienie odmiennego traktowania pracowników migrujących	158
5.7. Zakaz dyskryminacji pracowników migrujących a obywatelstwo Unii Europejskiej	159
5.7.1. Relacja między art. 45 TFUE a art. 21 TFUE	159
5.7.2. Zakaz dyskryminacji ze względu na obywatelstwo Unii Europejskiej	160

Rozdział 6. Gwarancje swobodnego przepływu pracowników

(Małgorzata Kurzynoga)	163
6.1. Wprowadzenie	163
6.2. Koordynacja krajowych systemów zabezpieczenia społecznego	164
6.2.1. Regulacja	164
6.2.2. Zasady koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego	165
6.2.2.1. Zasada stosowania jednego systemu prawnego	165
6.2.2.2. Zasada równego traktowania	175

6.2.2.3. Zasada zachowania prawa do świadczeń bez względu na miejsce zamieszkania uprawnionego	175
6.2.2.4. Zasada sumowania okresów	176
6.2.3. Zakres podmiotowy i przedmiotowy unijnego systemu zabezpieczenia społecznego	176
6.3. Administracyjna koordynacja swobodnego przepływu pracowników	177
6.4. System SOLVIT jako alternatywa formalnego składania skarg	178
Część III. Swoboda przedsiębiorczości	179
Swoboda przedsiębiorczości (Aleksandra Gawrysiak-Zabłocka)	181
1. Źródła prawa	181
2. Pojęcie i zakres przedmiotowy swobody przedsiębiorczości	182
2.1. Pierwotna i wtórna swoboda przedsiębiorczości	182
2.1.1. Pierwotna swoboda przedsiębiorczości	183
2.1.2. Wtórna swoboda przedsiębiorczości	187
2.1.3. Różnice między pierwotną a wtórną swobodą przedsiębiorczości	188
2.2. Uprawnienia akcesoryjne względem swobody przedsiębiorczości	188
2.3. Działalność wyłączona z zakresu swobody przedsiębiorczości	189
2.3.1. Działalność, która w jednym z państw członkowskich jest związana, choćby przejściowo, z wykonywaniem władzy publicznej	189
2.3.2. Upoważnienie do wyłączania niektórych rodzajów działalności ze stosowania postanowień rozdziału „Prawo przedsiębiorczości”	191
3. Delimitacja swobody przedsiębiorczości w prawie Unii Europejskiej	191
3.1. Swoboda przedsiębiorczości a zakaz dyskryminacji (artykuł 18 TFUE)	191
3.2. Swoboda przedsiębiorczości a swobodny przepływ pracowników	192
3.3. Swoboda przedsiębiorczości a swobodny przepływ usług	192
3.4. Swoboda przedsiębiorczości a swobodny przepływ kapitału	194
3.5. Swoboda przedsiębiorczości a swobodny przepływ towarów	194
4. Zakres podmiotowy swobody przedsiębiorczości	195
4.1. Osoby fizyczne – obywatele innego państwa członkowskiego	195
4.2. Spółki – przynależne innego państwa członkowskiego	195
4.2.1. Definicja spółki	195
4.2.2. Warunki korzystania ze swobody przedsiębiorczości przez spółkę	196

4.3. Przynależni państwa członkowskiego w stosunku do swego państwa	197
4.4. Przynależni państw trzecich i bezpaństwowcy	198
5. Ograniczenia swobody przedsiębiorczości	199
5.1. Charakter regulacji powodującej ograniczenie	199
5.1.1. Ograniczenia dyskryminujące	199
5.1.2. Ograniczenia niedyskryminujące	200
5.2. Podział ze względu na źródło pochodzenia ograniczenia	201
5.2.1. Ograniczenia pochodzące od państwa przyjmującego	201
5.2.2. Ograniczenia pochodzące od państwa pochodzenia	201
5.2.3. Ograniczenia pochodzące od instytucji UE	202
5.2.4. Ograniczenia pochodzące od podmiotów indywidualnych	202
6. Możliwość uzasadniania ograniczeń swobody przedsiębiorczości	203
6.1. Uwagi wstępne	203
6.2. Porządek publiczny, bezpieczeństwo publiczne lub zdrowie publiczne	203
6.3. Wymogi konieczne	206
6.4. Nadużycie swobody	209

Część IV. Swoboda świadczenia usług 211

Rozdział 1. Zasady ogólne swobody świadczenia usług (Małgorzata Kożuch) 213

1.1. Ogólna charakterystyka swobody świadczenia usług w prawie Unii Europejskiej	213
1.2. Zakaz dyskryminacji a swoboda świadczenia usług	217
1.3. Prawo wjazdu i pobytu osób korzystających ze swobody świadczenia usług	218

Rozdział 2. Prawo pierwotne i sektorowe dotyczące swobody świadczenia usług (Małgorzata Kożuch) 221

2.1. Reguły traktatowe dotyczące swobody świadczenia usług	221
2.2. Zakres podmiotowy	222
2.3. Definicja swobody świadczenia usług	223
2.3.1. Niematerialny charakter świadczenia	224
2.3.2. Element transgraniczny	227
2.3.3. Element czasowy	230
2.3.4. Ekonomiczny charakter świadczenia	231
2.4. Uznawanie kwalifikacji zawodowych w Unii Europejskiej	232

2.4.1. Dyrektywa 2005/36 dotycząca uznawania kwalifikacji zawodowych	235
2.4.2. Kwalifikacje nabyte w państwie trzecim	243
2.4.3. Przełamanie dyskryminacji odwrotnej	246
2.4.4. Postanowienia liberalizujące	247
2.5. Ograniczenia w zakresie korzystania ze swobody świadczenia usług	248
2.5.1. Wyjątki traktatowe	250
2.5.1.1. Wykonywanie władzy publicznej	250
2.5.1.2. Bezpieczeństwo publiczne, porządek publiczny oraz zdrowie publiczne	251
2.5.2. Wymogi konieczne interesu publicznego	252
2.6. Kwestie uregulowane odrębnie	255
2.6.1. Świadczenie usług przez pracowników delegowanych	255
2.6.2. Usługi transportowe	260

Rozdział 3. Dyrektywa 2006/123 o usługach na rynku

wewnętrzny (Małgorzata Kozuch)	263
3.1. Wprowadzenie	263
3.2. Zakres terytorialny i podmiotowy dyrektywy	264
3.3. Zakres przedmiotowy dyrektywy	265
3.4. Wymogi, ograniczenia i wyłączenia	273
3.4.1. Nadrzędny interes publiczny	273
3.4.2. Wyłączenia generalne	274
3.5. Relacja do innych aktów prawa pochodnego	275
3.6. Przepisy wzmacniające spójność rynku wewnętrznego	277
3.6.1 Swoboda przedsiębiorczości dla usługodawców	277
3.6.2 Swoboda świadczenia usług	279
3.6.1. Prawa odbiorców usług	281
3.6.2. Obowiązki informacyjne	282
3.6.3. Współpraca administracyjna	283
3.6.4. Nadzór nad usługodawcami	283

Część V. Swoboda przepływu kapitału

Swoboda przepływu kapitału (Anna Zawadzka-Łojek)	287
1. Wprowadzenie	287
2. Stopniowa liberalizacja przepływu kapitału do roku 1994	288
3. Traktatowa pełna liberalizacja przepływu kapitału	290
4. Źródła prawa	291

5. Pojęcie przepływu kapitału	293
6. Kapitał a płatności	297
7. Swoboda przepływu kapitału a inne swobody rynku wewnętrznego	299
8. Przeszkody w swobodnym przepływie kapitału	303
9. Dopuszczalne ograniczenia swobody przepływu kapitału	305
9.1. Wyjątki traktatowe	306
9.2. Wyjątki orzecznicze	309
10. Nabywanie nieruchomości	311
11. „Złote akcje”	315
12. Przepływ kapitału pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej a państwami trzecimi	317

Część VI. Prawo konkurencji Unii Europejskiej	319
--	------------

Prawo konkurencji Unii Europejskiej (Bartosz Degener, Hanna Marczevska)	321
1. Wprowadzenie	321
2. Cele prawa konkurencji UE	324
3. Źródła prawa konkurencji UE	326
4. Rynek właściwy	329
5. Siła rynkowa	335
6. Wpływ na handel między państwami członkowskimi Unii Europejskiej	336
7. Porozumienia ograniczające konkurencję	339
7.1. Pojęcie przedsiębiorstwa	340
7.2. Związki przedsiębiorstw	343
7.3. Porozumienia w ramach jednego podmiotu gospodarczego	343
7.4. Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki	344
7.5. Porozumienia horyzontalne i wertykalne	347
7.6. Cel lub skutek porozumienia, decyzji i uzgodnionej praktyki	348
7.7. Reguła <i>de minimis</i>	353
7.8. Wyłączenia spod zakazu porozumień ograniczających konkurencję	354
7.9. Najpoważniejsze naruszenia prawa konkurencji Unii Europejskiej	362
8. Nadużywanie pozycji dominującej	365
8.1. Pozycja dominująca	366
8.2. Kolektywna pozycja dominująca	369
8.3. Nadużywanie pozycji dominującej	371
8.4. Obiektywne uzasadnienie praktyk	375

8.5. Praktyki cenowe	377
8.5. Pozostałe praktyki	382
9. Postępowanie w sprawie naruszenia art. 101 i 102 TFUE	388
10. Sankcje administracyjne i skutki cywilne naruszenia art. 101 i 102 TFUE ...	393
11. Kontrola koncentracji	396
Wykaz podstawowych wyroków dotyczących swobód rynku wewnętrznego oraz prawa konkurencji Unii Europejskiej (Robert Grzeszczak, Anna Zawidzka-Łojek)	399
Indeks wyroków TSUE	421
Literatura pomocnicza	435